

EGY ERKÖLCSRAJZ NYOMÁBAN

Mit tudhat egy megőrzött Nagy Lajos-kézirat

Vajon miért őrizte meg az író évtizedeken keresztül egy nyomtatásban megjelent novellája eredeti, mondhatni nyers változatát a végleges szöveg helyett? Egyáltalán, miért tette el a kéziratot, ha a szövegét a közléshez jócskán átírta, és az meg is jelent? Különösen, hogy más kinyomtatott művei kézírataira ez egyáltalán nem jellemző. Márpedig, pontosan ezt tette Nagy Lajos *Pesti történet* című kéziratával, amely elfeledve és így ismeretlenül lapult mindmáig az író Petőfi Irodalmi Múzeumban őrzött hagyatékában, a novellák és elbeszéléstörödékek részben gépiratos lapjai közt. A többi novellakézirat átnézése alapján teljesen esetlegesnek tűnik, hogy mi található meg a hagyatékban és mi nem, de kézírásos eredetije főként a kiadatlan munkáinak van meg. A *Pesti történet* a kivétel. Az életmű egészéhez mérten nem túlzás megállapítani, hogy Nagy Lajos novellásköteteiből kimaradó szövegeinek egyetlen biztonságos „tárolási helye” az újságok és folyóiratok hasábjai voltak. Ami persze érthető: a többször költöző író anyjával élt közös bérlakásokban, olykor szoba-konyhában, ahová csak aludni járt haza. Saját önéletrása szerint éveken keresztül kávéházakban éjszakázott, barátainál vagy az Otthon Körben aludt egy fotelban, ülve. Csak az 1930-as évek elejétől, miután megnősült, azaz élete utolsó húsz évében sikerült önálló lakás(ok)hoz jutnia. Az írónak addig sem módja, sem lehetősége nem volt, hogy módszeresen gyűjtse és tárolja saját írásait.

Az említett szöveg novellásított és publikált változata, a *Pesti legenda* egyetlenegyszer jelent meg a szerző életében, egy hetilapban. Ez csak azért érdekes, mert a két világháború közötti évtizedekben bevett, pontosabban hallgatólagosan eltűrt gyakorlat volt, hogy a vékonypénzű írók újrahasonosították régebbi vagy kevésbé ismert írásait, olykor többször is, némi átpofozás, címváltoztatás után, vagy épp anélkül, de persze szigorúan fillérekért. Különös, hogy az egyszer publikált novellát később nem „hasznosította”, és egyetlen kötetbe sem vette föl. Vagy megfélemedezett róla, vagy nem tartotta érdemesnek, miközben az eredeti kéziratot gondosan megőrizte. A novella kimaradt a posztumusz összeállított háromkötetes elbeszélés-válogatásából és egy kivétellel valamennyi azóta kiadott gyűjteményből is. Hogy joggal vagy sem, majd meglátjuk. A mellőzött írást csak a Kónya Judit szerkesztette *Nagy Lajos művei*-sorozat *Meggyalázott vágy* című elbeszéléskötet közölte újra, 1985-ben. Innen, a könyvvégi (sajnos megbízhatatlan és bosszantóan pontatlan!) jegyzetekből derül ki, hogy a *Pesti legenda* a rövid életű *Vörös Lobogó* 1919. évi 16. számában jelent meg, nem csoda, ha évtizedekre eltűnt szem elől. Biztosan állítható azonban, hogy a szerkesztő nem az (akkor még részben feltáratlan) írói hagyatékból, hanem a folyóirat alapján közölte, különben feltűnt volna a kézirat, illetve a két írás hasonlósága és lényegi különbözősége is.

Adva van tehát egy eddig ismeretlen Nagy Lajos-kézirat (*Pesti történet – Erkölcsrajz*), meg a belőle írt és a szerzője által se sokra tartott novellaváltozat (*Pesti legenda*). Az előbbi is megérdemli, hogy olvashassuk:

Pesti történet

Erkölcscrájz

Az Úrnak ezerkilencszáztizennegyedik esztendejében történt, hogy a Csoda saját személyüleg megjelent Budapesten. A Csoda vonaton jött Dániából és két hosszú, lakkcipős lábbal lépett ki a kupéból a Keleti pályaudvar peronjára, mert a Csoda nem vala más, mint egy élő ember, aki azért volt csoda, mert szívderítően szép és elegáns volt. Olyan szép volt, hogy amikor a képmása a vásznon megjelent, a nők lélegzete elállt egy percre.

A Csodának rajongói valának a nők, kis cselédek, varróleányok és úri dámák: ügyvédnék, doktornék, meg egyéb effélék. Ez utóbbiak – már az úri dámák – még inkább, mint az előbbieket, merthogy ők jobban ráértek erre. Bizonyosra kell vennünk, hogy ők voltak az igazi rajongók, mert a riporterek az ő hűségese hírszállítók, szolgálatot óhajtván tenni, a Csodáról, mint a „cselédek és varróleányok” ideáljáról írtak, ráfogták tehát „hűségese” a Csodát a szegényekre, galambfehérre óhajtván mosni a dámákat.

De attól el is tekintve, hogy az Úrnak ezerkilencszáztizennegyedik esztendejében még semmiféle dolgok nem állhattak úgy, mint ahogy a riporterek írtak róluk, azért is valószínű, hogy a dámák valának a rajongók, mert hiszen ők nem szerették a férjeiket – doktorokat, ügyvédeket és efféléket –, ők férjhez mentek holtig való teljes ellátásért, beleértve ebbe a mosást, fűtést és világítást, valamint a számtalan időnkénti új kalapot. Ők a teljes ellátásért mentek feleségül a férjükhöz, azután rajongtak mindenfelé, leginkább pedig a szélrózsa legszebb irányában – idejük erre éppen elég volt. A koppenhágai Csoda felé is ők rajongtak csak igazán.

– Láta már? – kérdezte Dr. Jogeró Mórné ügyvédné Dr. Csipesznétől.

– Sajnos, még nem – felelte Csipeszné.

– Akkor maga nem látott semmit – rajongta Dr. Jogeróné.

– Ah, milyen fess! – hangzott el ugyanakkor, máshol, Jordánné eperajkairól.

– Millen kívánatos! – sóhajtotta hozzá Bunkófejeóné.

Szóval a dán Csoda szörnyűségesen tetszett a pesti úrhölgyeknek, akik most már, hogy a Csoda saját és becses testi valóságában jelent meg a színpadon, rajokban özönlöttek, hogy Őt mozogni, járni, játszani lássák, a hangját hallják és majd hogy bele ne haljanak a gyönyörűségbe. Most már, hogy nem a vásznon, hanem a színpadon jelent meg a Csoda, a nők, belépése pillanatának közeledtekor, öt percig tartották vissza a lélegzetüket. Hallatlan is volt az a sikk, amellyel a Csoda lépkedett és amellyel a karját mozgatta. Halhatatlan volt az a másik sikk, amellyel meg a monokliját föltette vagy levette. Ha leült, ha fölállt: – „Isten, aki az égben lax!” A hangja milyen bódítóan, félálomba ringatóan zengett. Ahogy a kis édes-drága színdarabocskában a nőket szemének egy villantásával ágynak döntötte! Ahogy a vetélytársát – azt a csúnyát, azt a gyámoltalant – szemének egy másik villantásával halálosan keresztüldöfte! Ah, nincs még egy ilyen férfi a világon!! Igazi világffy! Gróf. Elegáns, merevre vasalt, frissen fésült, ápolt, [simított], nőhódító, nőkitartó, gyönyörű ember. A nők megtestesült ideálja.

Azon az éjszakán, amelynek estéjén a doktornék és ügyvédnék és más effélének a Csodát a színpadon végiggyönyörölték, sivár nélkülözés vala a férjek osztályrésze, mert feleségeik undorral fordultak el tőlük az ágyban, mondván, hogy:

– Te csak a „dohányt” add, azután hallgass és fordulj el, hogy ne lássalak.

Így bizony.

Dr. Jogerőné hamiskásan pislogott Dr. Csipeszsnére, mert valami nagyszerű eszme furdogálta már kisdéd agyát:

– Ah! Kedves Csipeszsné nagysád, vajon hogyan lehetne annak a Landernek¹ közelébe jutni[?].

– Talán előadás előtt, vagy előadás után meg kellene várni az orfeum kapujában és mosolyogni kellene rá.

– Ugyan! Ilyesmit csak holmi varrólányok tesznek. Csak nem képzeled, hogy egy úrinő...!

– Igaz, igaz. Tisztességes nő ezt meg nem teheti, csak valami szobalány.

Dr. Jogerőné szemei felragyogtak és nem tudta megállani, hogy valamit el ne áruljon tervéből:

– Úgy gondoltam, hogy elmegyek megint előadásra és felvonásközben bejelentem magam „Neki” valamelyik „személyzetnel”, öt koronát adok az illető személyzetnek...

– Vagy talán levelet írna neki, én a magam részéről erre gondoltam.

– Hová gondol, az Isten szerelméért!! Még hogy levelet. Ilyet csak legutolsó nők csinálnak, holmi gépirólányok. A levelet el sem olvassa, vagy ha el is olvassa, mosolyogva eltépi. Tisztességes úrinő nem tehet ilyesmit.

– Tehát elmegy még egyszer az előadásra?

– Igen, és öt koronát adok az illető személyzetnek.

– Beküldi a névjegyet.

– Igen, beküldöm „Hozzá”.

– És ő olvassa: Dr. Jogerő Mórné, köz[-] és váltóüggyvédné...

– Jesszusmária, milyen naiv maga! Hova gondol? Ilyen névjegyre „Ő” nem is fogadna. Azt üzenné ki, hogy sajnálja, de most nem ér rá, átöltözik.

Dr. Csipeszsnéből kitört a sóhaj:

– Ó, ne mondja tovább! Á-át-öl-tözik! Milyen is lehet átöltözés közben!!

Dr. Jogerőné elővett valamit a retiküljéből:

– Itt van, olvassa! Már csináltattam megfelelő névjegyet.

Dr. Csipeszsné olvasta:

– hatökrödi Bátor Puclpam Árthur né földbirtokosné (24.000 hold).

– Mit szól hozzá?

– Remek! Elragadó!!

– Öt koronát adok az illető személyzetnek!

Finom és előkelő pesti hölgyek.

Este megjelent Dr. Jogerő Puclpamnén az előadáson. Az első szünetben végrehajtotta terve első részét. Az öt korona és a névjegy megtették hatásukat. Dr. Jogerőné szép és molett asszony volt, hatást „gyakorolt” a Csodára. Asszony és Csoda reszketős suttogás közepette ebben állapotok meg: Stefánia út, Víztorony mellett, másnap este 6 óra, mindketten egy-egy bérautón érkeznek.

Másnap 6-kor mindketten érkeztek is egy-egy bérautón. Az egyik autó már ott állt, amikor a másik érkezett. A másodikból kiszállt egy fess cilinder, ez volt a

¹ Valdemar Psilander (1884–1917) dán filmszínész. 1914. január 31-én lépett föl először a budapesti Royal Orfeumban. A sikerre és érdeklődésre való tekintettel március 15-ig csaknem minden nap megismételte a műsorát.

Nagy Dán Istencsodája. A Csoda odasétált a másik autóhoz, benézett annak ablakán, az ajtó megnyílt, a Csoda belépett:

– Ó, reszketek! – rebeget a hölgy.

A Csoda lecsókolta a reszketést a hölgy ajkairól. A hölgy visszacsókolta a Csodát. Kettőjük közül először a Csoda gyúlt lángra. A finom úrihölgy gyengéd ujjával mérte a Csoda hőmérsékletét. Amikor úgy érezte, hogy a Csoda hőfoka legalább háromszázhetvenöt, így rebegett hozzá:

– É-é-és, drágám, én egyetlenem, mit fogsz nekem ajándékozni?

A Csoda hőfoka háromszázhúszra szállt le és így szólt:

– Tessék?

A finom pesti úrinő így lihegett tovább:

– Ugye, imádott szerelmem, fogsz nekem valamit ajándékozni? Hogy is ne ajándékoznál, amikor úgy szeretlek! Valami kis ékszert. Valami kis drága ékszert. Nem muszáj magát az ékszert, azt majd én magam is megveszem.

Az automobil már vígan gurult. A Nagy Dán Csoda, miközben a hőmérséklete tizenkét fokra szállt le, megnyomta a gumilabdát,² az autó megállt, a Csoda kiszállt belőle. Szó nélkül elsietett. A legelső lámpánál megállt, elővette a noteszét és miután ez már a huszadik hasonló kalandja volt szeretett hazánk szeretett fővárosában, ezt írta bele:

„Budapest a világ legerkölcösebb városa, a tiszta és z ideális szerelem hazája. Éljen!”

A fekete tintás vagy tustollas kézirat kifejezetten jól olvasható és rendezett írásképet mutat. „Nyers változat” ugyan, a szöveg mégis többszöri javítás nyomait őrzi. A csekély, ám korántsem elhanyagolható mértékű egyszavas kihúzások, betoldások, szócserek és szórendi változtatások, a határozott címadás és az utólagos műfajmegjelölés mind-mind arra utal, hogy Nagy Lajos a művét egy menetben jegyezte le, amikor már csaknem „készen” volt, vagyis fejben dolgozott. Ez más rövidprózai kézírataira is jellemző: utólagos javításai döntően stílári vagy technikai jellegűek „szoktak lenni”, és szinte sosem érinti a karcolat, novella vagy elbeszélés kereteit, vázát, még kevésbé a történet fonalát és a párbeszéd menetét. A fenti írás, a *Pesti történet* törölt szavainak többsége olvashatatlaná firkált a sokszoros áthúzásoktól; annál érdekesebb azonban a befejező sor részleges kihúzása csupán egyetlen tollvonással – mintha a szerző függőben hagyta volna a végleges döntésig, hogy a hosszabb vagy a rövidebb változat maradjon. Eldönthetetlen. Az áthúzott mondatnak – „Budapest a világ legerkölcösebb városa” – a mai olvasó számára azonban történelmi konnotációja is van. Az akkori kormánypárti sajtó fél évvel később, 1919 őszén, Horthy fővárosi bevonulásakor írja le először, hogy [Budapest] „a bűnös város”.

A kézirat nem elhanyagolható érdekessége még a papír maga, amire Nagy Lajos írta. A szerkesztőségi kéziratokhoz és nyomdai levonatokhoz használt jegyzetpapírokat, hosszú és keskeny alakjuk miatt, hagyományosan, kutyanyelvnek nevezték; ilyenre dolgozott szinte valamennyi papírírással küzdő újságíró és tollforgató, aki kávéházban írt. Az olyan nagy kávéházak, mint mondjuk az Abbázia, fejléces levélpapírral „támogatta”, ha tetszik, csalogatta magához a rendszeres látogatókat. A csaknem intézményszámba menő irodalmi menedékhely, a New York asztalainál pedig – a legendás „főurak”, mint Reisz Gyula bácsi, Nagy úr vagy Zsán jóvoltából a sosem törlesztendő hitelre fogyasztott kávék és kapucínerek mellett – kutyanyelvre is számíthattak az örökké kölcsönökből élő írók. Alighanem ma már kisebb irodalomtörténeti szenációszámba megy, hogy a 'kutyanyelv'

² A sofőr számára hangjelzést adó dudu.

nem pusztán metafora volt. A *Pesti történet* kéziratának minden egyes lapján ott díszleleg ugyanis egy nyomtatott fejléc: *Kutyanyelv a New-York Kávéházból*. (És még csak nem is ez az egyetlen ilyen Nagy Lajos-kézirat!)

K
KUTYANYELV A NEW-YORK KÁVÉHÁZBÓL
- 1 -

Pesti történet.
Eskülevelői.
Jósa Nagy Lajos.

Az Úrnak eskülevelői eskülevelőjeink
előadásában történt, hogy a Goda rajongó
leg meglepett Budapesti. A Goda vonatban
jött Dániából és két hónap, lakóhelyes lakkal
lépelt ki a kupa-tól a Keleti pályaudvar
peronyjára, mert a Goda nem való más,
mint egy élő ember, aki mint volt csoda,
mert a Budapesti rajongó volt. Ugyan
volt, hogy amikor a kupa-tól a város
megjelent, a kupa-tól a kupa-tól a kupa-tól
egy percre.

A Goda-rajongói valójában a
még, (szelők, varázslatok és más dártek,
üzveinek, doktorok, meg egyéb effélék.
Ez utóbbiak, ~~mind~~ már az esti dártek -
még inkább, mint az előbbiek, mert
ők jötték rájuk. Bizonyosan kell szemérem,
hogy ők voltak az igazi rajongók, mert a rapor-
terek, az ő kis híres hírmillióik, a kupa-tól
rajongói melik tenni, a Goda-ot, mint
a "szelők és varázslatok" idejéről
isták, rájöttük tehát "kupa-tól" a Goda-
a rajongók, a kupa-tól a kupa-tól
mindent a dártekat. ~~Nagy Lajos~~

Az írás ötlete, valóságmagva a dán némafilm-sztár, Valdemar Psilander budapesti látogatója, amire 1914. január végén került sor. Mint a korabeli napilapokból kiderül, Nagy Lajos egyáltalán nem túlzott: az eredetileg néhány naposra tervezett fellépéssorozatot olyan felfokozott érdeklődés fogadta és csaknem hisztérikus rajongás kísérte, hogy a Royal Orfeum többszöri hosszabbításokkal végül hat hétig, március közepéig műsoron tartotta a dán és zömében német nyelvű előadói estet, amit több vidéki (nagyvárad, aradi stb.) fellépés is követett. A *Színházi Élet* tematikus, úgynevezett Psilander-számának fényképes riportja szerint a dán színész énekelt, szavalt, csoportjával rövid szkeccseket adott elő, sőt még nyeregbe is pattant, hogy a színpadra belovagoljon. A lap persze kitért Psilander budapesti intim kalandjaira is. Mindez annyiban érdekes, hogy követhetővé teszi a Nagy Lajos-i próza egyik legjellegzetesebb sajátosságát, a valóság referenciális alkalmazásának technikáját. Hogy létező személy(eke)t mozzgat és valós eseményeket szó a

történetbe, hogy „elemelkedhessen” az írói fantázia, legyen szó kirokíróról, karcolatról, novelláról, elbeszélésről, vagy épp regényről.

Az 1914-ben játszódo erkölcsrajz megírásának pontos dátuma nem ismert. Az elbeszélés szemléletéből, ahogy az író a „dán csoda” látogatásáról anekdotikus távolságból mesél, feltételezhető, hogy évekkel később készült. Noha az írás régies múlt idejű igealakokat is használ, a ’vala’, az ’óhajtván’ és a többi archaizáló kifejezés még véletlenül sem következtesen és csak a szöveg első felében található meg, ezért minden bizonnyal ironikus finomkodásról van szó a „boldog békeidők” kontójára. (Tegyük hozzá, hogy Nagy Lajos már korai, 1905-ös kézírataiban sem használt valázó múltidőt.) Aminek viszont csak akkor van stílusereje, ha utólagos, vagyis a (nagy) háború végén vagy után vagyunk, legalább 1918 őszén. A szöveget az író megfejelte az olvasó szemnek szánt és kifejezetten modernnek tűnő sziporkákkal is: „Isten, aki az égben lax”; „igazi világffy”; „Bunkófejeóné” stb. A szöveg expresszív beszélő nevei sem sokat segítenek, mert csak később, az 1920-as évek közepétől tűnnek fel és lesznek a Nagy Lajos-i próza gyakori stíleszközévé – Disznóképű, Gazdagember, Dr. Kényes vagy épp Agyveleő. A mostani használata inkább a legkorábbi megjelenése lehet. A metszően gúnyos, sőt pimasz Jogeróné és Bunkófejeóné névválasztás ugyanakkor mégiscsak valamiféle elementáris felszabadultságról tanúskodik, ami erősen 1918/19 fordulója felé „tolja” a szöveget.

Az életrajz felől, Tóth Árpád levelezéséből tudható, hogy 1918 októberében Nagy Lajos megbetegedett, őt is elkapta a spanyolnátha, de megúsza magas lázzal. Abban a hónapban csak négy rövidebb írást közölt, több utánjárásra, amivel egy cikk leadása járt, nem futotta erejéből. Ekkoriban állította össze *Az Andrássy-út* című novelláskötetét, és akár megírhatta a *Pesti történet* első változatát is. Később, novemberben már jóval többet publikált (szerkesztőségekhez loholva), be kellett hoznia az anyagi lemaradást, a *Pesti történet* mégsem ekkor jelent meg. Decemberben pedig főmunkatársa lett Franyó Zoltán új hetilapjának, a *Vörös Lobogónak*. Annyi bizonyos, hogy a főszerkesztő előszeretettel dolgozott a New Yorkban, ahol Nagy Lajos is állandó vendég volt, vagyis bármikor leadhatna volna a *Pesti történetet*. De vagy félretette „nehezebb időkre”, vagy ténylegesen csak ekkoriban írta. Az már *A menekülő ember* című önéletrajzi regényéből derül ki, hogy Nagy Lajos 1918 őszén-télén átmenetileg a Margitszigeten lakott, napközben többnyire Szép Ernő és Molnár Ferenc társaságában töltötte az idejét, vagy Máraival és Déryvel ferblizett az Otthon Körben, és stabil nyeresben volt. Vagyis, megint csak átmenetileg, nem voltak anyagi gondjai, ami rákényszerítette volna egy elfekvő kézirat novellásítására. A ritka idill persze csak pár hónapig tartott, aztán 1919. április 26-án megjelent az átírt és immár *Pesti legenda* című elbeszélés. A címhez adalék lehet, hogy 1919 tavaszán a *Pesti történet* épp foglalt volt: egy bulvárlap, a *Pesti Futár* ilyen című novellát hozott le február elején Kaczér Vilmos tollából. Valószínű tehát, hogy a kézirat keletkezése és az új változat nyomdába adása között hosszabb idő, akár két-három hónap is eltelt.

Nagy Lajos a *Vörös Lobogóban* megjelenő írásának nemcsak a címén, hanem a szöveg fókuszán is változtatott. Ha a *Pesti történet* a városról (és lakóiról) akart elmesélni valamit, a *Pesti legenda* ennél szigorúbb: a főszereplő Csoda váratlan legendásodásának meséjével már ítélkezik. A történet itt 1913-ban játszódik – egy fiktív látogatás krónikája lesz. Lander beazonosítható alakját Nagy Lajos névtelen személyné, a dán Csodává fokozza le, akinek többször is említett dásága marad egyetlen jellemzője. Az évődő-epekedő hölgyek neveit is megváltoztatja, Tamponnéra és Blankettánéra, amitől nem lesz az olvasó beljebb. A párbeszéd tartalma alig változik, a leíró-összekötő részek kissé részletesebbek, és eltűnnek az olvasó szemnek szánt sziporkák (lax, világffy stb.). A végére illesztett két új bekezdéstől viszont teljesen megváltozik az elbeszélés zárlata. Eszerint a Csoda Blankettáné szemérmetlen kérésétől nem pusztán lehül, hanem jéggé fagy:

„A jóképű jégbálványnak csodájára jártak az emberek. Ilyent még nem ettek: langyos áprilisban jégbálvány! Különösen a nők jártak búcsút hozzá, mert csakhamar megtudták városzerte a jégbálvány tragikus eredetét. Úrasszonyok és úrleányok áhítattal bámulták, otthon meg is siratták. Aztán, még mielőtt a jégbálvány elolvadt volna, gyűjtést indítottak s a befolyt pénzen kifaragatták a Nagy Dán Csoda szobrát. A szobor a dánt mint Priapust ábrázolta, de eszményítve: amint kezében egy ezerkoronást lobogtat.

A szobrot a Budapesti Szexuálerkölcsi és Családi Múzeumban állították föl, ma is ott áll, ha derék emberek össze nem törték.”

Szinte érthetetlen, hogy a realizmusára kényes, sőt finnyás író, mint Nagy Lajos, akinek az írói felületességgel szembeni ellenszenvéről és valóságghűség melletti elkötelezettségéről anekdoták szólnak, hogyan áldozhatta be ilyen könnyű kézzel írásának egyébként sem túl markáns alapjait. De csak szinte, mert a *Pesti legenda* olcsó didaxisa önmagáért beszél. Még úgy is, ha nyilvánvalóan éppoly kevés olvasója volt tisztában, mint ma Priaposz mitológiai történetével, akit jellemzően hatalmasan meredő pénisszel ábrázolnak. Ráadásul, egy héttel korábban épp a *Vörös Lobogó* közölte Nagy Lajos egyik legkeményebb írását, a *Hogyan fizette a tőkéstársadalom az íróit* címűt, melyben a pokolba küldi el az írók anyagi kiszolgáltatottságával visszaélő lapokat és kiadókat. Kár, hogy a nem túl magas honorokkal is gyakran megcsúszó Franyó Zoltán lapja a tanácskormány alatt sem tudott „eleget” fizetni Nagy Lajosnak. Nem eshet messze a „valóságtól” a feltételezés, hogy az írónak egyszerűen pénz kellett, és a *Pesti történet* volt kéznél. Pontosabban, kéznél volt a szöveg, mely bosszantóan kilógott, és nem felelt meg semmilyen kategóriának sem. Csak egy ‘erkölcsrajz’, amiben a valós főszereplő (Psilander) és a fiktív(?) női alak (Jogeróné) között nem történik semmi említésre méltó, mert a cselekmény bonyolítása helyett csupán a csattanó, egy bon mot kimondására futja. Az világos, hogy ez anekdotának hosszú, karcolatnak túl konkrét, elbeszélésnek pedig így sovány, és mégis, valami „van benne”. A *Pesti történet* műfaja egyszerűen bizonytalan, amit Nagy Lajos is érzékelhetett, mert utólag odaírta a cím alá: erkölcsrajz. Ami – ha hihetünk a szerzőnek, aki gondosan megőrizte a kéziratot – cseppet sem befolyásolja az írás „élvezeti értékét”.